

**BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA MILLIY QADRIYATLAR VA URF-
ODATLARNI SAQLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH
IMKONIYATLARINI O‘RGANISH****To‘raqulova Dilnoza**

TerDPI Maktabgacha va boshlang‘ich ta‘lim fakulteti

Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 4 - bosqichi talabasi

Ilmiy rahbar: Xoliqova Parvina

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich ta‘lim tizimida milliy qadriyatlar va urf-odatlarni saqlashning nazariy-metodik asoslari hamda amaliy imkoniyatlari tahlil qilinadi. Globallashuv jarayonlari jadallashgan bugungi kunda yosh avlodning ma‘naviy olamini boyitish, ularda milliy o‘zlikni anglash tuyg‘usini shakllantirish va uchinchi Renessans poydevori uchun munosib vorislarni tarbiyalash masalalari maqolaning markaziy mavzusi hisoblanadi. Tadqiqotda dars jarayoniga milliy an‘analarni integratsiya qilishning samarali yo‘llari, xalq og‘zaki ijodining tarbiyaviy kuchi va o‘qituvchi mahoratiga doir mulohazalar keng yoritilgan.

Kalit so‘zlar: milliy qadriyatlar, urf-odatlar, boshlang‘ich ta‘lim, ma‘naviy-axloqiy tarbiya, ma‘naviy immunitet, integratsiyalashgan ta‘lim, xalq og‘zaki ijodi, vatanparvarlik.

Kirish: Insoniyat taraqqiyotining hozirgi bosqichi axborot texnologiyalarining mislsiz rivoji va madaniyatlarning o‘zaro qorishuvi bilan xarakterlanadi. Bunday murakkab sharoitda har bir xalq o‘zligini saqlab qolish, milliy qadriyatlarini kelajak avlodga bezavol yetkazish haqida qayg‘urishi tabiiy holatdir. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o‘z chiqishlarida ma‘naviyat va ma‘rifat masalasini Yangi O‘zbekistonni barpo etishning eng muhim sharti deb ataganlari bejiz emas. Zero, iqtisodiy yutuqlar ma‘naviy poydevor bilan mustahkamlanmas ekan, jamiyatning barqaror rivojlanishini tasavvur etib bo‘lmaydi.

Milliy qadriyatlar — xalqning asrlar davomida shakllangan ma‘naviy-madaniy merosi, til, urf-odat, an‘ana va axloq me‘yorlari majmuidir. Ular millat o‘zligini anglash, tarixiy xotirani asrash va yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash poydevori bo‘lib, jamiyat taraqqiyotini ta‘minlaydi.

Boshlang‘ich ta‘lim — bu shaxsiyatning fundamental poydevori qo‘yiladigan davr. 6-11 yoshli o‘quvchilar dunyoni bor ranglari bilan qabul qiladi, ularning ongi ezgulik va milliy g‘urur urug‘larini ekish uchun eng unumdor zamin hisoblanadi. Shu sababli, boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining vazifasi nafaqat o‘qish va yozishni

o'rgatish, balki millatimizning necha ming yillik urf-odatlarini, qadriyat va an'analarini bolalar qalbiga nafislik bilan singdirishdan iboratdir.

Milliy qadriyatlarni boshlang'ich ta'lim mazmuniga singdirish jarayoni shunchaki nazariy ma'lumot berish bilan cheklanmasligi lozim. Ma'naviy tarbiya — bu jonli jarayon bo'lib, u o'quvchining har bir xatti-harakatida, fikrlash tarzida va atrofida bilan muloqotida namoyon bo'lishi kerak. Bizning pedagogik tahlillarimiz shuni ko'rsatadiki, milliy urf-odatlarimizning mazmun-mohiyati bolalikdan singdirilsa, o'quvchida yot g'oyalarga nisbatan mustahkam ma'naviy immunitet shakllanadi.

Boshlang'ich sinflarda milliy qadriyatlarni saqlash va targ'ib qilishning birinchi muhim yo'nalishi — bu darsliklardagi mavzularni hayotiy lashtirishdir. Masalan, "O'qish savodxonligi" darslarida xalq ertaklari, dostonlar va maqollar o'rganilayotganda, o'qituvchi faqat matnning mazmunini aytib berish bilan cheklanmasdan, undagi qahramonlarning xulq-atvori orqali milliy xarakterni ochib berishi lozim. Alpomishning mardligi, To'marisning vatanparvarligi yoki ertaklardagi donolik va mehnatsevarlik g'oyalari o'quvchining ichki "meni" bilan uyg'unlashishi kerak. Bunday darslarda bolaning tasavvuri shakllanadi, u o'zini o'sha qahramonlar o'rniga qo'yib ko'radi va beixtiyor mardlik hamda sadoqat kabi sifatlarni o'zlashtiradi.

Ikkinchi muhim yo'nalish — bu interfaol va muammoli ta'lim usullarini milliy an'analar bilan bog'lashdir. Bugungi kun pedagogikasida o'quvchi passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi bo'lishi talab etiladi. Masalan, "Kattalarga hurmat" mavzusini o'tishda o'qituvchi muayyan hayotiy vaziyatni yaratishi mumkin: "Tasavvur qiling, avtobusda keksaga joy berish kerak bo'lgan vaziyatda sizdan boshqa hech kim e'tibor bermayapti. Siz nima qilgan bo'lardingiz va bu qilmishingiz qadriyatlarimizga qanchalik mos keladi?". Bunday savollar o'quvchini fikrlashga, o'z harakatini tahlil qilishga va eng muhimi, o'z milliy kimligidan g'ururlanishga undaydi. Bu o'rinda darsning hissiy quvvati (emotsional intellekt) katta rol o'ynaydi.

Shuningdek, milliy urf-odatlarini saqlashda xalq o'yinlari va bayramlarining pedagogik imkoniyatlari beqiyosdir. Navro'z, Mehrjon kabi milliy bayramlar arafasida sinfda tashkil etiladigan tadbirlar bolalarni jamoaviylikka, hamjihatlikka va hashar an'anasiga o'rgatadi. Hashar — bu nafaqat birgalikda ishlash, balki bir-biriga mehr-oqibat ko'rsatish maktabidir. Boshlang'ich sinf o'quvchisi bu an'ana orqali o'z mehnatining jamiyat uchun foydali ekanini his qiladi. Bu esa unda daxldorlik tuyg'usini uyg'otadi.

Zamonaviy o'qituvchining mahorati yana shundaki, u milliy qadriyatlarni bugungi kun texnologiyalari bilan uyg'unlashtira olishi kerak. Biz bolalarni internet yoki raqamli olamdan ajratib qo'ya olmaymiz, lekin o'sha olamga milliy mazmunni

olib kira olamiz. Milliy qahramonlarimiz haqidagi animatsion roliklar, multimedia taqdimotlari yoki mobil ilovalar ko‘rinishidagi didaktik o‘yinlar bolaning qiziqishini yanada oshiradi. Agar bola o‘z smartfonida milliy qahramonlar ishtirokidagi mantiqiy o‘yinni o‘ynasa, uning milliy ruhiyati raqamli makonda ham saqlanib qoladi.

Yana bir o‘ta muhim nuqta — bu tarbiyaning uzviyligidir. Maktabda berilayotgan ma’naviy ozuqa oiladagi muhit bilan mustahkamlanishi shart. Biz dars jarayonida "Oila — maktab — mahalla" zanjiri doirasida ota-onalar bilan muntazam muloqotda bo‘lishimiz lozim. Abdulla Avloniy bobomiz tarbiya haqida gapirganda uni "hayot-mamot masalasi" deb ataganida naqadar haq edi. Zero, boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi bolaning qalbiga birinchi bo‘lib "Vatan", "Ona", "Odob" degan muqaddas tushunchalarni yozadigan muallimdir. Ushbu tushunchalarni milliy urf-odatlar bilan bezash orqali biz o‘quvchilarning dunyoqarashini boyitamiz va ularni yuksak ma’naviyatli insonlar qilib voyaga yetkazamiz.

Boshlang‘ich ta’limda milliy qadriyatlar va urf-odatlarini saqlash usullarini takomillashtirish bugungi kunning kechiktirib bo‘lmas vazifasidir. Bu jarayon tizimli yondashuvni, o‘qituvchining yuksak metodik mahoratini va tarbiya jarayonida so‘nggi yillarda ishlab chiqilgan innovatsiyalardan oqilona foydalanishni talab etadi. Milliy merosimizni bolalar qalbiga singdirish orqali biz nafaqat bilimli o‘quvchini, balki o‘z millatining tarixini e‘zozlaydigan, urf-odatlaridan g‘ururlanadigan munosib vorisni tarbiyalagan bo‘lamiz. Faqat ma’naviyatli avlodgina Yangi O‘zbekistonning Uchinchi Renessans poydevorini mustahkam qura oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ma’naviyat va ma’rifat sohasiga oid ma’ruzalari to‘plami. – Toshkent: O‘zbekiston, 2024.
2. Boshlang‘ich ta’limning milliy o‘quv dasturi. – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2023.
3. Xoliqov A. Pedagogik mahorat (yangilangan nashr). – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2023. Safarova R. va boshqalar.
4. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida milliy o‘zlikni anglash ko‘nikmalarini shakllantirish metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2022.
5. Pedagogik innovatsiyalar va raqamli ta’lim platformalari (ilmiy maqolalar to‘plami). – Toshkent, 2024
6. O‘zbekiston Respublikasining "Ma’naviyat va ma’rifat sohasini yanada rivojlantirish to‘g‘risida"gi qarorlar tahlili. – Toshkent: Ma’naviyat nashriyoti, 2023.
7. Samatov G‘. Zamonaviy pedagogikada milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligi. – Termiz: Surxon-nashr, 2022.